

5. АВТОРСЬКІ ПРОГРАМИ ТА ПРОЕКТИ

Микола Миколайович Дроботенко,
президент Міжнародної благодійної організації
«Фонд сприяння розвитку здібної та
обдарованої молоді», науковий кореспондент
Інституту обдарованої дитини НАПН України,
м. Київ, Україна

УДК 37.013

ПРАКТИКУМ З ПІДГОТОВКИ ТА НАПИСАННЯ ЕСЕ

*Необхідно сьогодні сказати лише те,
що доречно сьогодні.
Інше все відкласти і сказати
у слушний час.
Квінт Гораций*

Сучасні вимоги до випускника навчального закладу досить високі, що встановлюють від нього не лише знань конкретної дисципліни, а й володіння міжпредметними і міждисциплінарними знаннями. Потрібно вміти поєднувати набуті знання з навичками практичного використання у повсякденному житті та професійній діяльності. До того ж, від комунікативних здібностей особистості, вміння висловити і захистити власне бачення переважно залежить успішність як самої особистості, так і реалізація творчих задумів, упровадження інноваційних ідей і винаходів у життя.

Тому наявні системи комунікацій потребують особливого підходу до вміння презентувати та передати власні думки і погляди у письмовій формі. Інформація повинна бути описана стисло і так, щоб відобразити основну ідею автора або його позицію. Власна думка повинна також мати ознаки цілісності, багатогранності та багатовекторності. Вона не обмежена просторовими і часовими межами фантазій автора, однак залежна від його емоційного стану, знань та вмінь висловити власну думку, відстояти її, а також зацікавити читача. Важливим постає вміння і здатність автора створити особливу конструкцію ваших думок. Такою конструкцією є написаний автором твір – його думки, погляди, міркування, покладені на папері. Завдання автора полягає у створенні цієї конструкції так, щоб думка автора стала зрозумілою для читача. Залежно від обізнаності в питаннях, які він висвітлює, можна схарактеризувати вміння викорис-

товувати знання, логічно формулювати та оформляти факти та зацікавити ними читача, а також формувати художню майстерність. Це забезпечує яскравість твору та цінність його змісту.

Фахівці дослідження мовних комунікацій вказують на загальні принципи, якими автор керується у власній роботі. Це проблемність питання, на висвітлення якого звертається увага, його публічність та соціальна значущість, фрагментарність висвітлення, логічність у поданні інформації, яскравість обрамлення, ємність сенсу тощо. Такі характеристики за своєю суттю схожі з таким письмовим жанром, як есе.

Що ж таке есе?

Есе – це дискурс запитування, а не констатації. Якщо читач наукових та публіцистичних текстів комунікує з різними рівнями авторського осягнення істинного (окрім текстуального вираження), то есе наділяє його можливістю щодо вільного руху в тексті, творення нових смислів [1].

Писати есе надзвичайно корисно, оскільки це дає автору змогу навчитися чітко і грамотно формулювати думки, структурувати інформацію, використовувати основні категорії аналізу, виділяти причинно-наслідкові зв'язки, ілюструвати поняття відповідними прикладами, аргументувати тези, опанувати науковий стиль письма. Есе – це самостійна письмова реферативно-аналітична праця, що висвітлює сучасний стан конкретної проблеми і містить відповідь на запитання про перспективи та можливі способи її розв'язання.

Написання есе є вимогою багатьох міжнародних освітніх програм. Гарно написане есе допомагає автору продемонструвати його вільне володіння темою, бачення з різних боків та готовність пред'явити читачу невичерпний, але багатогранний погляд на явище, що спонукало його до роздумів.

Існує безліч програм, заснованих лише на конкурсі серед есе. Наприклад, у сфері MBA есе – це важливий елемент пакета документів.

Етапи роботи над есе:

- привчає автора систематизувати думки, порожувати і розвивати їх, узгоджувати у тексті предметні зв'язки з обраної теми за різними формами та методами художнього і творчого прояву, підсилюючи завдяки цьому авторську ідентичність, особливість розкриття власних думок;

- розвиває поступове та осмислене володіння предметом дослідження через упорядкування власних думок на письмі;

- сприяє закріпленню знань, привчає автора до поступового накопичення та зростання обсягу інформації з конкретної дисципліни, вмінню інтерпретації, володінню та застосуванню знань у різних тематичних дослідженнях;

- допомагає засвоїти та влучно використовувати професійну мову предметної сфери, виробляє навички академічної грамотності написання термінів із одночасним умінням не обтяжувати ними текст;

- тренує повсякденну спостережливість у поєднанні з умінням і критично мислити, побудувати і передати власну думку в тексті (формується навички коректності й терпимості до інших поглядів);

- формує на психологічному рівні індивідуальну відповідальність та впевненість за описані думки і погляди;

- розвиває міжпредметні та міждисциплінарні зв'язки, дослідницькі та комунікативні компетенції, формує індивідуальний стиль подання інформації;

- навчається поєднувати та пояснювати суб'єктивні й об'єктивні погляди, пояснюючи їх з відповідних джерел інформації та поєднуючи з практичними результатами застосування, доходити відповідних висновків;

- дає змогу спостерігати інтелектуальне та професійне зростання під час систематичного написання есе.

У зарубіжних джерелах, друкованих виданнях та Інтернет-ресурсах [3] подають різні класифікації видів есе.

1. Argumentative Essay or For and Against Essay – це особливий вид есе, в якому автор висвітлює інформацію з обраної теми, наводить аргументи на підтвердження (докази) вказаної тези або знаходить аргументацію «проти» – висвітлює протилежні ідеї, точки зору тощо. Вказане есе спрямоване на перевірку та оцінювання здібностей та навичок мислити логічно та зв'язано.

Аргументивне есе можна класифікувати так:

- аналітичне – підтверджує або спростовує ідею (концепцію) за допомогою проведення аналізу, оцінюючи кожний її складник;

- роз'яснювальне – пояснює ідею, концепцію автора для читача;

- дискусійне – розкриває ідею через приклади, подані в уявній дискусії. Часто розпочинається з помилкового посилання («кажуть, що страус ховає голову у пісок»).

2. Opinion Essay – це такий вид есе, під час написання якого необхідно висловити та аргументувати власну думку щодо суперечливого (запропонованого, обраного) питання. На відміну від аргументивного виду есе, аргументами не обов'язково повинні та можуть бути факти, статистика, посилання на авторитетні видання. Аргументи можуть наводитися з особистісного досвіду або досвіду знайомих. Такий вид есе є більш емоційним.

3. Persuasive Essay – це есе-переконання, основною метою якого є прагнення переконати читача у тому, що точка зору автора вірна. Згідно з певними джерелами, Persuasive Essay і Argumentative Essay є синонімами, тому що у будь-якому разі автору потрібно переконати читача, а це неможливо без наведення аргументів. Однак відмінність полягає в поставленій автором меті. Основна мета Persuasive Essay – це прагнення переконати читача, незалежно від кількості та якості аргументів зі власної точки зору. Основною ціллю аргументивного есе є винесення на обговорення тези, розгляд автором негативних та позитивних сторін (pros and cons), вдало аргументуючи їх.

4. Research Essay – це есе-дослідження. Такий вид можна порівнювати з курсовою чи дипломною роботою студентів вищої професійної освіти. Студент обирає тему дослідження, порівнює, аналізує, доходить власних висновків.

5. Scholarship essay. Метою такого есе є прагнення представити себе з кращого боку для отримання гранту, проходження співбесіди під час влаштування на роботу.

6. Response Essay (Reaction Essay) – це літературний вид есе. Такий тип представляє відгук на прочитаний літературний твір, побачений фільм, театралізовану виставу тощо.

7. Compare and contrast essay – есе-порівняння, метою написання якого постає порівняння будь-яких об'єктів. Цей вид нагадує нам рекламні огляди, де читачу/покупцю пропонують на огляд один і той самий предмет обговорення, однак з відмінностями (країни-виробники, торгова марка, функціональні характеристики, різні умови використання, переваги тощо).

8. Analysis / Interpretation essay – есе-осмислення, тлумачення. Такий вид есе набуває популярності за кордоном, як частина вступного іспиту у вищі навчальні заклади. Абітурієнту пропонується цитата з 2–3-х речень, яку потрібно інтерпретувати, висловивши власну точку зору. Такий вид есе, на нашу думку, схожий з Opinion Essay.

9. Process Essay є близьким до журналістики жанром. Мета такого твору – навчити читача чому-небудь, дати корисні поради тощо. У закордонних ВНЗ

написання есе є однією з необхідних форм під час вступу до них (Application Essay).

Попри різні класифікації видів есе, існує низка загальних ознак до всіх видів.

Загальні ознаки есе

1. Тема есе завжди конкретна. Есе не може містити багато тем чи ідей. Воно відображає лише один варіант і розвиває його. Есе притаманна логічна виразність міркування, явно виражена авторська спрямованість мислення на конкретний предмет висвітлення, дослідження, тобто *інтенціональність* – філософське поняття, що означає для автора таке: бути спрямованим на певний об'єкт.

2. Тема есе може бути у роздумах автора початком до розкриття у майбутньому значно більшого і розглядатись як частина цілого, висловлюючи, таким чином, ставлення частини до цілого.

3. Побудова есе – це відповідь на поставлене завдання розкриття теми, що заснована на класичній системі доказів.

4. Есе має індивідуальний авторський стиль написання твору із дотриманням визначеного плану, а й надає можливість для прояву вільної композиції автора, де внутрішня логіка побудови твору підпорядкована роздумам автора в пошуках особистісного шляху розкриття обраної теми з різних боків. У есе яскраво повинна бути виражена авторська позиція. Це надає можливість читачу розкрити особистість автора, своєрідність його позиції, стилю мовлення, ставлення до світу, в решті решт – мислення. З метою вираження особистісного стилю та індивідуального сприйняття навколишнього світу, автор есе: а) добирає аналогії; б) залучає чисельні приклади; в) проводить паралелі; г) використовує різні асоціації (поширені, різнобічні, загальновідомі).

5. Автору есе важливо встановити довірчий стиль спілкування з читачем, використовувати засоби художньої виразності (епітети, метафори, порівняння, риторичні питання тощо).

6. Незначний обсяг праці, що містить 3–7 сторінок тексту.

Гарні есе може написати лише той, хто вільно володіє темою, бачить її з різних боків та готовий пред'явити читачу невичерпний, однак багатоаспектний погляд на явище, що стало відправною точкою його роздумів. Написання есе дає змогу усвідомити власну індивідуальність, особистісність, тобто виконує важливу комунікативну задачу.

План і структура есе

План написання есе містить: а) вступ; б) основну частину; в) висновок.

Вступ відображає суть та обґрунтування вибору певної теми, складається з компонентів, логічно та стилістично пов'язаних між собою. На цьому етапі важливо правильно сформулювати питання, на яке автор збирається знайти відповідь під час дослідження.

Основна частина передбачає розкриття обраної теми твору, де буде розкрито аргументацію та аналіз,

використовуючи обґрунтування тез і роздумів. У цьому полягає основне завдання написання есе.

Там, де це необхідно, графіки, діаграми і таблиці можна використовувати як аналітичний інструмент.

У процесі побудови есе необхідно пам'ятати, що один параграф повинен містити лише одне твердження та відповідний доказ, за необхідності підкріплено графічним або ілюстрованим матеріалом. Наповнюючи змістовною аргументацією обране твердження, автор повинен дотримуватись головної думки, яку він хоче висловити у конкретному випадку.

Грамотно побудований висновок надає можливість продемонструвати персональне зростання та потенціал автора в обраній галузі, показати особисті думки щодо висвітленої теми.

Структуру есе визначають висунуті до нього вимоги, де думки автора: 1) викладено у формі коротких тез (Т); 2) підкріплені доказами – за тезою слідує аргументи (А): вступ; теза, аргументи; теза, аргументи; теза, аргументи; висновок. Автор можна використовувати декілька аргументів на користь кожної тези для більшої переконливості обраної тези.

Есе набуває кільцеву структуру (кількість тез і аргументів залежить від теми, обраного плану, логіки розвитку думки автора). Для того, щоб розташувати тези й аргументи в логічній послідовності, необхідно знати способи їхнього взаємозв'язку. Це виглядає так: ТЕЗА – АРГУМЕНТИ – АРГУМЕНТИ – ТЕЗА – АРГУМЕНТИ.

Під час написання есе важливо враховувати такі факти.

1. Для залучення уваги читача бажано використовувати цікаві цитати, роздуми, незвичні випадки, спостереження, ідеї, історичні факти, пов'язані з обраною темою.

2. Організація написання передбачає структурно вибудований твір, з дотриманням логіки опису ідей, а також тези, що пов'язані між собою та додають твору індивідуальності та авторської впевненості в поданні інформації.

3. Мова написання твору має відповідати формальному академічному стилю з дотриманням правил граматики та орфографії.

4. Вступ і висновок повинні зосереджувати увагу на висвітленій проблемі.

5. Необхідно дотримуватись виділення абзаців, червоних рядків, встановлення логічного зв'язку між абзацами. Таким чином, досягають цілісності та виразності у готовій роботі.

6. Думка автора має бути розкрита у змісті есе. Необхідно чітко та ясно формулювати ідеї, тому що буде важко донести їх до оточуючих та провести аргументацію обраних тез і власні переконання та міркування. Думки, почуття, погляди та уявлення можуть бути виражені у формі аналогій, асоціацій, припущень, міркувань, суджень, аргументів, доказів тощо.

7. Ідеї, як і мета, можуть бути конкретними і загальними, більш абстрактними. Їх перегляд та ранжування за значущістю допоможуть визначитись, які з них потребують особливої аргументації.

8. Ефект емоційності, експресивності, художності есе забезпечують короткі, прості та різноманітні пропозиції, вмале використання пунктуації. Стиль написання відображає та підкреслює авторську особистість.

Процес написання есе потрібно розділити на декілька стадій

Обдумування – це обрання та визначення теми твору, стилю написання тощо. Перед написанням твору автору важливо створити цілісну картину бачення ідеї, обравши конкретну тему для її висвітлення. Від ретельно обдуманого та обраної теми, грамотно побудованого змісту роботи ще на етапі підготовки до написання есе буде залежати якість розкриття поставлених питань. Тема майбутнього есе повинна містити питання, проблему, мотивувати автора на роздуми. Необхідно обрати та сформулювати тему так, щоб есе писалось натхненно, зі знанням справи. Воно повинно бути незвичним, щоб виділити автора серед інших та підсилити обрану тему здатністю, готовністю та вмінням вирізнитись через манер подання матеріалу під час написання роботи. Виразність – це доступність тексту для розуміння читачем.

Планування – визначення мети, основної ідеї, пошук джерел інформації, ознайомлення з літературою, розробки та написання плану. У плануванні написання есе важливим є детальне та повне **осмислення** обраної ідеї, яку автору необхідно висвітлити. Вона довгий час не давала спокою автору, шукала той чи інший спосіб для усвідомлення, подальшого розвитку та вдосконалення, визріла до необхідності бути оприлюдненою та закріпленою за автором.

Спочатку ідею потрібно ретельно продумати, обговорити з рідними, друзями, наставниками, яким автор довіряє і думка яких може й повинна бути врахована в авторських роздумах. Цей етап можна зарахувати до стадії *осмислення та прийняття рішення*. Однак відмінність підходу, авторське бачення проектування та способи розв'язання проблеми, пошук оптимальних кроків до реалізації – у цьому полягає творчий підхід у розвитку обраної для розгляду *теми*. Важливо те, наскільки вона допомагає розвинути в авторському поданні, а можливо трансформуватись в авторському баченні та поданні. Причому критичні зауваження і питання необхідно розглядати завчасне висвітлення перешкод і невідомого, що можуть поставити перед автором у процесі реалізації задуманого. Стороння думка, погляди на цю ідею можуть активізувати невідомі та невідкриті автором механізми та способи досягнення бажаного.

Почуті питання можуть відкрити для автора невідомі аспекти проблеми, яку він планує розглянути та розкрити.

Автор завжди інтуїтивно намагається зберегти і не порушити цілісність збудованої ним конструктивної ідеї та стороннє бачення буде йому лише на користь. Не потрібно боятись зайвих питань. Якщо ідея витримає тиск дружніх питань і після цього автор залишається прибічником її втілення, то це

найкраще підтвердження правильності обраного напрямку та свідчення особистого рівня в опануванні обраної теми і готовності її висвітлення.

Оцінювання та обробка інформації, яку використовують для написання есе

Будь-який *факт* можна перевірити, тобто встановити, чи є він справжнім або хибним. Судження щодо фактів можуть містити також суперечливий характер.

Думка автора та джерела інформації можуть відображати перевагу, схвалення/несхвалення, оцінювати, бути заснованими на фактах. Однак думка автора завжди є суб'єктивною інтерпретацією цього факту. Для прийняття рішень критично мисляча людина повинна вміти оцінювати інформацію з точки зору її достовірності. Не кожному джерелу інформації можна беззастережно довіряти, тому аналіз наявної інформації розпочинається з оцінювання її джерела. Існує безліч різних прийомів, за допомогою яких можна впливати на думку людини: від відвертої фальсифікації фактів до тонкої та непомітної маніпуляції.

Перший і простий крок в оцінюванні інформації – це перевірка повідомлення «за правилом трьох»: необхідно знайти підтвердження інформації як мінімум у трьох джерелах, насамперед, прийняти її як факт. Наступним важливим кроком оцінювання достовірності джерела інформації можна вважати покрокову її перевірку, а саме:

- перевірити, чи підписана інформація, подана автором? Думка завжди має авторство. Коли вона сумлінно ним підготовлена, то він підписується під нею, а передаючи чужу думку, вказує кому вона належить;
- визначити, яке ставлення до поданої інформації має її автор, його рівень обізнаності та фаховість. Потрібно зрозуміти, хто він: випадковий оглядач, який висловлює бачення фактів; журналіст, який передає думку інших; очевидець або учасник подій? Обережно потрібно ставитись до інформації, яку подають експерти. Більш корисно застосовувати думку вчених, аналітиків, які давно і серйозно досліджують тему;
- встановити, якими джерелами користувався автор інформації, звідки взято відповідні цифри і факти. Потрібно пам'ятати, що відсутність посилань або бібліографії може свідчити про недобросовісність автора або використання у повідомленні неперевіраних даних. Сторінки виносок не мають сенсу, якщо вони показують, що автор використав ненадійні джерела. Перевірте деякі з джерел і переконайтеся, що вони є авторитетними та збалансованими;
- користуючись інформацією з Інтернету корисно знати кому належить подане видання, канал тощо. Корисним може бути знати категорію приналежності сайту. Так, **gov** вказує на те, що сайт належить державній установі; **edu** – це ознака освітянських закладів, може використовуватись у веб-адресах науковців, студентів; **com** – використовують переважно комерційні організації з метою отримання прибутку; **org** – загалом це ознака неприбуткової організації, зокрема політичних партій. Потенційно ненадійними з джерел інформації є особисті веб-сторінки, блоги, соціальні мережі [2].

Цінність інформації сильно залежить від її повноти, точності та своєчасності. Необхідно розрізняти і не плутати: факти (дані), думки (особистісні уявлення), інформацію (аналітично опрацьовані дані).

Під час *безпосереднього написання есе* необхідно пам'ятати про його обраний вид, дотримуватись плану, структури і стилю його написання.

Якість будь-якого есе залежить від трьох взаємопов'язаних складових, а саме від:

1) вихідного матеріалу, який буде використано під час підготовки та написання. Це конспекти літератури, лекцій, записи результатів дискусій, власні міркування і накопичений досвід з цієї проблеми;

2) якості оброблення наявного вихідного матеріалу (його організація, аргументація і доводи);

3) безпосередньої аргументації автором означених тез – наскільки точно вона співвідноситься з піднятими в есе проблемами і розкриває тезу.

Приклад. Розглянемо структуру пунктів на прикладі аргументованого есе (Argumentative Essay or For and Against Essay).

Корисно розбити основну частину есе на декілька етапів.

Етап № 1

Висловлюйте контраверсійний (протилежний) власний погляд на точку зору уявного опонента з висвітлювального питання.

Розглянемо детально.

X – це інша особа (опонент), яка висловила певну думку, що подобається автору (можливо/бажається) спростувати/підтвердити. **Y** – висновок, до якого доходить автор есе.

Для надання аргументованому есе виду дискусійності тезу можна розглядати у вигляді проблемного питання, що необхідно довести або спростувати.

Бажано використовувати такі слова, конструкції та словосполучення для викладу власних думок:

X	стверджує,	що...
	заявляє,	
	погоджується,	
	розмірковує,	
	впевнений,	

X	було стверджено,	що...
	підтримує точку зору,	
	може заперечувати,	
	констатує факт,	
	може припускати,	

Переконання	X полягають в тому, що...
Особиста точка зору	
Доводи	
Вимоги	

Один, одне, одна з	твердження	на підтримку на користь	Y... у тому, що...
	думок	підтверджує за...	
	поглядів	на протипагу проти	

Одне	заперечення Y полягає в тому, що...
Загальне	
Відоме	

Етап № 2

Необхідно розкрити та розвивати авторську позицію, власні погляди, переконання на протипагу **X**.

Наведена теза підсилюється власними переконливими аргументами для надання есе яскравості та ознак дискусійності.

Також	доводиться,	що...
	стверджується,	
	констатується,	
Надалі	підтримується точка зору,	
	вважається,	
	аргументується тим,	

Таким чином, цей аргумент призводить до...

Ця точка зору приводить у подальшому до	заперечення того,	що...
	сумнівів	
	ствердження того,	
	переконання,	
	відстоювання поглядів...	
	думки,	

Етап № 3

Необхідно дати читачу зрозуміти, що ви наближаєтесь і будете застосовувати аргументи, що є опорою вашого головного висновку.

...Тим не менш (Однак)...

Використайте загальний (опорний) аргумент на чергову тезу з авторитетного джерела.

... як X	пояснює	...
	стверджує	
	спрямовує	

Етап № 4

Потрібно розширювати та розвивати аргументацію тези цього пункту теми есе, підтримуючи ваш головний висновок роботи.

Окрім того,	...
На підтвердження	
Більше того,	

Користуючись ретельно підібраними словами, фразами та взаємопов'язаними абзацами, що підкреслюють логічність мислення автора в розкритті теми можна досягти виразності викладення власних поглядів і думок. Думка автора, висловлена у конкретному абзаці повинна знаходити продовження у наступному. Причому необхідно уникати виникнення повторень і надмірного «занурення» у теоретичну частину питання, що може втомлювати читача.

Перевірка. Певну значущість під час написання есе має перевірка першої його версії. У процесі написання чернетки головне завдання полягає в тому, щоб виробити аргументацію, відшліфувати основні думки та розташувати їх у бажаній послідовності, супроводжуючи за необхідності ілюстративними матеріалами або допоміжними даними. Написавши перший варіант, корисно повернутись до нього через декілька днів з метою перевірки та покращення. Можна прочитати свої викладені думки товаришам, звернути увагу на їхні зауваження. Цей етап над роботою передбачає редагування тексту з орієнтацією на якість та ефективність. Якість тексту охоплює чотири основних компоненти: ясність думки, виразність, грамотність і коректність.

Оцінювання есе здійснюється за певними критеріями, на які потрібно звертати увагу автору під час написання роботи.

Побудова власних суджень повинна демонструвати:

- ясність та чіткість викладення матеріалу;
- логіку структурування доказів;
- грамотну аргументацію висунутих тез;
- власне оцінювання різних точок зору, що розглядаються;
- опис власних поглядів, пропозицій та їх інтерпретацій (тлумачень) відповідно до обраного виду есе;
- самостійність виконання праці.

Уміння здійснювати аналіз та оцінювання передбачає уміння:

- грамотно використовувати категорії аналізу;
- вміло залучати порівняння та узагальнення для аналізу взаємозв'язків понять та явищ;
- брати до уваги альтернативні погляди на розв'язання проблеми, що розглядаються, самостійно оцінюючи проблему і роблячи висновки;
- використовуючи необхідну кількість інформації з різних джерел;
- використовувати графіки і діаграми, пояснюючи ними текстову інформацію.

Знання та розуміння теоретичного матеріалу передбачає таке:

- чітко та повно давати визначення поняттям, що розглядаються, наводячи при цьому відповідно знайдені та підібрані приклади;
- використані поняття повинні точно відповідати темі.

Оформлення праці повинно відповідати:

- основним вимогам з використання цитат;
- дотриманню лексичних, граматичних і стилістичних вимог;
- грамотності написання тексту (орфографія, пунктуація тощо);

Можливі помилки та їх уникнення під час написання есе:

Під час підготовки та написання есе можливі деякі помилки, уникнення яких дасть змогу досягти високого результату. До них можна зарахувати наступні.

Затягнутий вступ, передмова. Занадто часто цікаве есе програє через те, що автор втомлює читача довгими поясненнями необхідності розгляду обраної теми.

Довгі фрази, речення. Вони примушують читача повертатись на його початок для розуміння домінуючої думки автора. Короткі мають кращий ефект. Найкраще, коли в есе довгі фрази чергуються з короткими. Передусім корисно прочитати есе вголос. Якщо відчувається важкість читання, то корисно розбити параграф на короткі абзаци.

Перевантаження есе енциклопедичними і науковими термінами, поясненнями, фразами, викладками та даними. Надмірне їх вживання відволікає увагу читача необхідністю заглиблення у розуміння термінів.

Зайві подробиці висвітлення деталей, надмірна увага похідним ідеям від основної. Це особливо помилково, якщо вони вже згадувались або не мають безпосереднього відношення до теми. Такі речі відволікають читача від сприйняття та акцентування уваги. Необхідно розумно розпорядитися заданим обсягом есе.

Недостатньо уважна перевірка твору. Перевірка не обмежується лише перевіркою правопису. Необхідно перечитати есе та переконатися у відсутності двозначних виразів, невдалих оборотів, протиріч тощо. Якщо виникають сумніви щодо написання слів, фраз, то необхідно перевірити грамотність написання у словнику чи підручнику.

ГЛОСАРІЙ

Аналіз – це операція уявного або реального розчленування цілого (речі, властивості, процес або відносин між предметами) на складники з метою визначення взаємозв'язків між ними, принципів організації цілого, порівняння одних предметів, явищ з іншими.

Аргументи – це факти, явища суспільного життя, події, життєві ситуації та наукові докази, посилення на думку вчених, практичні докази тощо. Вони пов'язані з переконаннями, однак не тотожні йому: аргументація або доказ повинні ґрунтуватися на даних науки та суспільно-історичної практики.

Аргументація – низка пов'язаних між собою суджень, що висловлюються з метою того, щоб переконати читача у вірності та істинності обраної тези, точки зору, позиції автора чи доповідача.

Асоціації – зв'язки між окремими подіями, фактами, предметами або явищами, що відображено у свідомості та закріплені у пам'яті й виникають у процесі мислення, за результатами чого поява одного елемента, за певних умов, викликає образ іншого, пов'язаного з ним.

Грамотність – дотримання правил граматики та правопису.

Доводи – обґрунтування викладених висновків, переконання в їхній вірності. Роль доказів виконують факти, посилання на думки та висловлення авторитетних експертів, істинні судження (закони, аксіоми тощо). Докази можуть бути як прямі, так і непрямі – «від протилежного», «методом виключення».

Докази – це комплекс логічних прийомів обґрунтування істинності будь-якого судження за допомогою інших істинних та пов'язаних з ним суджень. Структура будь-якого доказу містить три складники: теза, аргументи та висновки, оціночні судження.

Думка – це судження про будь-що, висловлювання, ставлення до будь-чого; оцінювальна інформація, недоступна безпосередній перевірці. Часто зустрічається у вигляді коментарів або інтерпретацій.

Міркування – формулювання і доказ думок. Доказ або аргументація – це міркування, що послугуються фактами, істинними судженнями, науковими даними та переконують в істинності тези.

Мета – це те, до чого будь-хто прагне, чого хоче досягти; ціль. Мета написання есе повинна визначати дії автора.

Припущення – твердження, що не підтверджено жодними доказами.

Синтез – це метод наукового дослідження предметів, явищ дійсності в цілісності, єдності та взаємозв'язку їх частин.

Систематизація – це розумова діяльність, у процесі якої досліджувані об'єкти організуються в певну систему на основі обраного принципу.

Структура – внутрішня побудова будь-чого.

Судження – це форма мислення, в якій засобами ствердження чи заперечення розкриваються зв'язки предметів з їх ознаками або відношення між предметами та висвітлюється суть питання.

Факт – це дійсна, не вигадана подія, дійсне явище; те, що відбулося в дійсності.

Використані літературні джерела

1. *Зацепин К.* Эссе: от философии к литературе [текст] / К. Зацепин // НЛО. – 2010. – № 104. – С. 191–201.

2. *Пометун Е. И.* Критическое мышление для всех: Самоучитель [текст] / Е. И. Пометун, И. М. Сущенко, Л. Н. Пилипчатина, И. А. Баранова. – Київ, 2012. – 184 с.

3. Professays. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.professays.com/essay/types-of-essay/>. – Назва з екрана.

4. UKessay: TRUSTED BY STUDENTS SINCE 2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukessays.com/essay-help/essay-types/>. – Назва з екрана.

5. Types of Essays [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.explorewriting.co.uk/typesofessays.html>. – Назва з екрана.

Bibliography

1. *Zatsepyn K.* Esse: ot fylosofyy k lyterature [tekst] / K. Zatsepyn // NLO. – 2010. – № 104. – S. 191–201.

2. *Pometun E. Y.* Krytycheskoe myshlenye dlia vsehkh: Samouchytel [tekst] / E. Y. Pometun, Y. M. Sushchenko, L. N. Pylypchatyna, Y. A. Baranova. – Kyiv, 2012. – 184 s.

3. Professays [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.professays.com/essay/types-of-essay/>. – Nazva z ekrana.

4. UKessay: TRUSTED BY STUDENTS SINCE 2003 [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.ukessays.com/essay-help/essay-types/>. – Nazva z ekrana.

5. Types of Essays [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.explorewriting.co.uk/typesofessays.html>. – Nazva z ekrana.